

pisárja Nicolaja v Benetke, da bi smeli tudi kranjski trgovci tam izkladati svoje blago. Dotično izvirno pismo hrani tukajšnji muzej. Naposled je govoril g. predavatelj o prepiru med Trstom in Benetkami zaradi kupčije, kako blago so izvažali iz Kranjske in kako so v srednjem veku različni privilegiji ovirali kupčijo. Tudi to predavanje je vzprejelo poslušalstvo z živahnim priznanjem. Razprava predavateljeva bode dičila letošnje izvestje muzejskega društva.

Dne 22. svečana je predaval g. prof. *Julij Wallner* o »zadrugi ljubljanskih slikarjev in podobarjev v XVII. in XVIII. veku«. Kakor obrtniki snovali so slikarji in podobarji v Ljubljani zadrugo, koji je bil namen, umetniško obrtovanje omejiti na mal krog cehovnikov. To se razvidi iz pravil, katere je g. predavatelj našel v vicedomskem arhivu. Brez njihovega privoljenja se ni smel naseliti nobeden umetnik ne v Ljubljani, ne na deželi, in ako je cehoven mojster umrl, nadomestil ga je njegov sin ali pa tisti, ki se je oženil z vdovo. Da bi njih predprave zadobile večjo veljavo, predložili so pravila mestnemu uradu v potrjenje. Potem je govornik navel iz davčnih in računskih knjižic mestnega arhiva slikarje in podobarje iz zadnje četrti XVII. veka, n. pr. Filipa Jakoba Jamška, Jovana Petra Gimplerja in druge. V umetniškem oziru je bil le prvi znamenit, olupšal je vodnjak pred mestno hišo, katerega so postavili meščani leta 1660.

Pri vseh svojih predpravicah vendar ni mogla uspevati zadruga. Ko so skonc XVIII. veka jeli v Ljubljani zidati novo stolno cerkev, izročila so se, ker niso bili domači umetniki sposobni, umetna dela tujcem, posebno laškim umetnikom. Njih vpliv je še le oživil umetniški čut domačih slikarjev. Izmed podobarjev in slikarjev, ki so potem v prvi polovici XVIII. veka delovali v Ljubljani, je imenovati: Jelovšek, Mencinger, Bombasio, Mislej in slavni Francesco Robba. O poslednjem je podal g. govornik mnogo zanimivih podrobnosti in popravil na podlagi arhivnih virov marsiktero krivo poročilo.

Glavnega mramornatega darilnika v sedanji frančiškanski cerkvi ni postavil de Giorgio, ampak Francesco Robba, prvi ni bil ne umetnik, ampak mesten plemič (patricij), ki je daroval v ta namen znatno svoto. Omenjal je tudi Misleja, ki je postavil portal in orjaka semeniškega poslopja. Naposled je razkazoval g. predavatelj nekatere miniaturne slike iz cehovne matice; med njimi se Grahovarjeve najbolj odlikujejo po izpeljavi in ukusu. Predavanje so vsprejeli poslušalci z glasnim priznanjem.

A. Kaspret.

Valvasor kot zgodovinar. Dne 20. sušca t. l. je v »Muzejskem društvu« v Ljubljani predaval g. profesor *Anton Kaspret* o *Valvasorji kot zgodovinarji*. Omenivši, kakó je Kranjska zaradi turške sile v 15. in 16. stoletji zaostala v občni omiki in v znánstvenem dolovanji, da ni mogla zategadelj poroditi nobenega slavnega zgodovino pisca, prešel je gospod predavatelj na Valvasorja, podal nam v kratkih potezah zgodovino njegovega rodu, opisal nam njegove studije in potovanja po Italiji in Franciji ter nam pojasnil, kako je prišel Valvasor do sklepa, opisati deželo Kranjsko. Potujé po tujih deželah, videl je, kakó malo znana je v tujini prelepa dežela kranjska; videl je pa tudi, da še tisti učenjaki, ki pišejo kaj o nji, večkrat poročajo napčne stvari. Izboren domoljub, ki ni znal za domovino svojo sukati samo meča, ampak tudi peró, vrhu tega posestnik mnogih graščin, namenil se je svetu opisati zgodovino in prirodne lepote vojvodine Kranjske, kar je storil v znamenitem svojem delu »Die Ehre des Herzogthums Krain«, ki je, natisnjeno v Norimbergu, prišlo na svetlo leta 1689., v štirih debelih zvezkih, na 3320 stranéh, okrašeno s 533 v baker vrezanimi podobami. Gospod profesor je ocenil vire, iz katerih je zajemal Valvasor, opisal nam mnogostranske ovire in zapreke, katere so mu delali nevedni njegovi vrstniki, ter pojasnil nam ogromne težave in stroške, katere je imel Valvasor, predno je zbral gradivo za monumentalno delo svoje. V drugem

delu svojega predavanja je kritično analiziral I., VII., VIII., IX., X. in XV. knjigo Valvasorjevega dela, ki so večinoma zgodovinske vsebine, opisal nam karakteristična svojstva Valvasorja kot zgodovinarja ter nepristranski naštel vse njegove prednosti in vrline, kakor tudi vse njegove slabosti in napake. Med zadnjimi je zlasti omenjati, da je Valvasor nespreten, kedar tolmači krajevna imena, da preveč moralizira, da veruje v čarovnice, da ima zgodovinsko stvarino nepregledno zbrano, da o isti stvari poroča na več mestih, takó da je jako težko uporabljati delo njegovo brez natančnega stvarnega in osebnega registra. Odlikuje pa se delo njegovo s tem, da Valvasor poroča čisto zgodovinsko resnico, da ga ni strah grajati tudi visokih oseb, n. pr. Ferdinanda III., da nam zlasti dóbo reformacije in protireformacije opisuje na podstavi bistrih virov, kar je pohvalno priznal sam Ranke, da vse delo njegovo preveva vroča ljubezen do države in do ožje domovine Kranjske. Ravno tako lepo in pregledno, kakor temeljito sestavljeno predavanje g. profesorja so zbrani poslušalci vsprejeli z glasno pohvalo. L.

Grundzüge der theoretischen Astronomie. Pod tem naslovom izšla je sredi meseca sušca pri tukajšnjem knjigotržcu Ig. v. Kleinmayr & F. Bamberg zvezdoslovna, 24 pol obsegajoča knjiga, ki jo je spisal *M. Vodusek*, profesor ljubljanske gimnazije. Znanstveno delo izvaja na podlagi elementarne in višje matematike zakone gibanja nebesnih teles in dokazuje, da so velike osi pakrogov (ellips), v katerih tekajo planeti in kometi, stanovitne in nepremakljive, da je takisto ekscentriceta teh ellips nespremenljiva in tedaj obstanek vsega sveta, kakor že stoji tisoč in tisoč let, tudi znanaprej zagotovljen, ako ne poseže kaka druga sila vmes.

V nekem drugem poglavju dokazuje pisatelj, da pri sedanjem merjenji srednjega časa zastajamo za 26 sekund v vsakem stoletju, s čimer se razjasnuje opazovano prehitjevanje lune v njenem srednjem teku. — Tukaj se razlaga prvič natančen način za izračunjenje elementov zemljine ellipse; dosednji računi, izmed katerih so Francoza Laverriera najbolj znani, bili so le približni. — Še mnoga druga težka raziskavanja se nahajajo v tej knjigi, katera se ne dá na kratko razložiti; kdor hoče bolj podrobne podatke, naj se oglasi pri založniku, knjiga se mu pošlje na ogled. Jezik je lahko-umeven in vsa tvarina tako obdelana, da se je lahko loti, kdor je v matematičnih vedah le nekoliko izurjen, kajti knjiga, kateri jednaka se dozdej ne nahaja, namenjena je v prvi vrsti začetnikom astronomične znanosti; velja pa štiri goldinarje.

Plemenita ustanova. Dne 20. sušca t. l. je umrl v Ilirski Bistrici na Notranjskem ondodni deželni okrožni zdravnik g. *Frančišek Bachmann*, ki je vse svoje premoženje — okolo 20.000 gld. — volil za ustanove slovenskim dijakom iz Istre. Plemeniti mož je bil porojen leta 1831. v Richnovu na Češkem; zvršivši srednje šole v Pragi in medicinske studije na Dunaji, služil je najprej vojaški zdravnik v vojnem pomorstvu, potem pa občinski zdravnik v Kastvu v hrvaškem Prímorji, od koder se je pozneje preselil v Ilirsko Bistrico. Pokojnik je bil vesten zdravnik in plemenit rodoljub, ki je, izgubivši odraslo hčer in sina medicína, ostavil premoženje svoje dijakom — sinovom tužne Istre. Bodi mu večni mir in blag spomin!

Komarovljeva karta slavjanskih narodnostij. Pod tem naslovom je izšla početkom tega leta v St. Peterburgu etnografična karta evropskega slovanstva, katero je sestavil *N. S. Zarjanko* v merilu 1 : 12.000.000. (Cena 3 gld., prodaja se tudi pri Artariji na Dunaji, I. Kohlmarkt a) Sestavljalatelju so služile za pomoček najnovejše statistične publikacije, n. pr. *Brachelli*, Die Staaten Europas, Vergleichende Statistik; *Juraschek*, Geographisch-statistische Tabellen; Oesterreichisches statistisches Handbuch; »Podrobnoja karta evropskoj Turciji« od ruskega glavnega štaba; »Jtnografičeskaja karta evropejskoj Rossiji od *Ritticha* itd.